

Podrobná doporučení k nápravě českého mediálního prostoru

Objektivní a nezávislá média jsou jedním ze základních předpokladů fungující demokracie. Jsou klíčová pro společenskou soudržnost, možnost občanů formovat si informované názory o věcech veřejných, dávají společnosti šanci čelit vlivu příliš koncentrované ekonomické a politické moci a v neposlední řadě představují protipól sociálním sítím ve smyslu ucelenosti poskytovaných informací. Český právní řád potřebuje více záruk, které budou ovlivňování či ovládnutí médií bránit a které posílí právní a institucionální rámec našeho mediálního prostoru.

K dosažení těchto cílů je nutné současnou právní úpravu mediálního trhu novelizovat, a vytvořit tak příznivé podmínky pro zachování plurality médií, pro objektivní a nezávislou práci novinářů a zajištění veřejně dostupných, profesionálně ověřovaných a kvalitních informací z nezávislých zdrojů.

Za největší současné problémy v mediální oblasti považujeme zejména:

- nedostatečné odstínění **veřejnoprávních** médií od možných politických tlaků,
- absenci nezávislé kontroly hospodaření veřejnoprávních médií,
- scházející závazná pravidla, která by znemožnila ovlivňování mediálního obsahu ze strany vlastníků médií (včetně tzv. autocenzury),
- neúčinný dohled nad mediálním trhem a zastaralou **legislativu** v této oblasti nereflektující nové typy médií,
- postupný zánik nezávislých **regionálních** médií,
- ohrožení hospodaření médií digitálními obry,
- nízkou míru profesionalizace, resp. ochoty většiny novinářů se podílet na tvorbě samoregulačních řešení a sebeorganizaci,
- velký dosah **dezinformací** účelově šířených prostřednictvím sociálních sítí a webů, které nerespektují novinářskou a vydavatelskou etiku.

Přicházíme proto se seznamem opatření, která navrhujeme přijmout za účelem napravení současných nedostatků:

1) Posílit postavení mediálních rad a pluralitu názorů v nich zastoupených

- a) **Zapojit do volby členů rad veřejnoprávních médií obě komory Parlamentu.** V současnosti jmenuje a odvolává členy Rady České televize a Rady Českého rozhlasu výhradně Poslanecká sněmovna. Zapojením Senátu do volby mediálních rad bude posílena pluralita zastoupených názorů a zmenšeno riziko politizace veřejnoprávních médií.
- b) **Zpřísnit požadavky na kandidáty do mediálních rad a nominující organizace.** Současná úprava neklade žádné požadavky na odbornost či relevantní praxi ani žádné etické požadavky. Kritéria volitelnosti by proto měla být rozšířena o další požadavky, zejména o požadavek na odborné znalosti a dovednosti potřebné pro výkon funkce. Posílena by měla být i pravidla neslučitelnosti funkcí a střetu zájmů. Navíc by možnost nominovat kandidáty do mediálních rad měly mít pouze takové subjekty, které jsou díky svému zaměření a dlouholeté činnosti způsobilé posoudit vhodnost kandidáta a jsou schopné tuto způsobilost prokázat.
- c) **Umožnit soudní přezkum rozhodnutí mediálních rad a rozhodnutí Parlamentu ve věcech jmenování a odvolávání členů mediálních rad.** Soulad rozhodnutí mediálních rad s právními předpisy je základním předpokladem pro řádné plnění jejich funkce. Navrhujeme proto zavést přezkum rozhodnutí mediálních rad ve správním soudnictví. Za účelem posílení pojistek proti politizaci výběru členů mediálních rad je třeba uplatnit stejný mechanismus i pro rozhodnutí komory Parlamentu, kterou je volen či odvoláván člen jedné z mediálních rad.
- d) **Zrušit možnost odvolat mediální radu jako celek.** Rozhodovat by se mělo vždy pouze o odvolání konkrétního člena. Dnes schvaluje výroční zprávy veřejnoprávních médií Poslanecká sněmovna, která jejich účelovým neschvalováním může na mediální rady vyvíjet nátlak. Ty totiž může na základě opakovaného neschválení výročních zpráv kolektivně odvolat. Parlamentu by proto měly být výroční zprávy předkládány jen na vědomí.

2) Posílit kontrolu hospodaření veřejnoprávních médií

- a) **Dát Nejvyššímu kontrolnímu úřadu pravomoc vykonávat kontrolu hospodaření veřejnoprávních médií.** Nejvyšší kontrolní úřad je nezávislá kontrolní instituce, jejímž posláním je kontrolovat hospodaření státu s veřejnými prostředky. Zařazení veřejnoprávních médií mezi kontrolované subjekty povede k efektivnějšímu hospodaření a bude omezen prostor pro plýtvání či klientelismus.

3) Modernizovat regulaci audiovizuálních médií s cílem chránit pluralitu trhu

- a) **Posílit odbornost členů Rady pro rozhlasové a televizní vysílání stanovením kvalifikačních požadavků pro volbu.** Aby mohla RRTV chránit pluralitu trhu, potřebuje k tomu způsobilé radní. Toho lze dosáhnout na jedné straně posílením odbornosti a na druhé straně zvýšením politické nezávislosti. Zavedení zákonných kvalifikačních požadavků pro nominanty do RRTV zajistí větší odbornost.
- b) **Posílit nezávislost radních na politicích zrušením možnosti odvolat RRTV jako celku a rozdělením volby mezi Sněmovnu a Senát.** Odvolatelnost rady jako celku je nebezpečná, protože umožňuje okamžitou výměnu všech radních, potenciálně loajalisty momentální sněmovní většiny. Zapojení Senátu vede k větší reprezentativnosti vůči celému Parlamentu.
- c) **Přeorientovat regulátora ze správního dohledu na aktéra analyzujícího pluralitu, podporujícího nezávislá média a spolupracujícího se samoregulátory.** V současnosti je kapacita RRTV vytížena činností jako licencování a dohled nad vysíláním. To bylo ve velké míře opodstatněné v době vzniku zákona, ale s narůstajícím počtem stanic i nástupem internetu se tento úkol stává nezvladatelným a méně prioritním. Spíše než kontrolovat individuální provozovatele a jejich pořady by tedy Rada měla shromažďovat data o mediálním trhu, podporovat pluralitu a spolupracovat se samoregulátory při rozvíjení novinářské etiky.

- d) **Reformovat pravidla soutěže na mediálním trhu: snížit hranice obratu pro spojování soutěžitelů a zavést závazná stanoviska ke spojování ze strany RRTV. Podmínkou k tomu je změna orientace RRTV v předchozím bodě a přístup Úřadu Rady k evidenci skutečných majitelů.** Spojování soutěžitelů na mediálním trhu - včetně těch velkých - málokdy překročí hranice obratu pro posuzování úřady. Zapojení RRTV je vhodné, protože mediální pluralitu lze těžko zjednodušit jen na ekonomická kritéria.
- e) **Aktualizovat regulaci pro dobu internetovou skrze snížení regulační zátěže pro provozovatele vysílání a rozšíření působnosti RRTV i na další digitální média.** V současnosti Rada věnuje valnou většinu své pozornosti televiznímu a rozhlasovému vysílání. To je vyvažováno nízkou mírou dohledu nad audiovizuálními mediálními službami na vyžádání (např. internetové televize) a platformami pro sdílení videonahrávek.

4) Zavést pravidla pro soukromá média a pro online média

- a) **Zamezit střetu zájmů vlastníků soukromých médií.** Zákon o střetu zájmů zakazuje vybraným veřejným funkcionářům (např. poslancům, senátorům, členům vlády ad.) provozovat rozhlasové a televizní vysílání, vydávat periodický tisk nebo být společníkem, členem nebo ovládající osobou právnické osoby, která uvedená média provozuje. Zákon však nepostihuje případy, kdy může politik na médium uplatňovat vliv, přestože je sám neprovozuje. Příkladem může být převedení médií do svěrenského fondu. Navíc za střet zájmů není považováno ani provozování internetových médií veřejným funkcionářem. Zároveň považujeme za důležité posílit dohled nad dodržováním zákona o střetu zájmů.
- b) **Posílit samoregulační mechanismy a definovat jednotné standardy na mediálním trhu tak, aby se posílila jejich důvěryhodnost.** Je vhodné, aby soukromá média zřizovala vlastní seberegulační orgány a přijímala vnitřní kodexy. S tím je spojen i zájem na transparentním a efektivním fungování novinářské profesní asociace. Provozovatelé médií mohou využít metodiku zpracovanou na základě Evropským standardizačním výborem vydaných [ITI standardů](#). Používání těchto nástrojů zaručí důvěryhodnost médií pro příjemce obsahu a zároveň svobodu pro objektivní a profesionální novinářskou práci.

- c) **Prostředky z veřejných rozpočtů investovat transparentně, a to pouze do těch médií, která dodržují přijaté standardy pro měření trhu a transparentnost.**
- d) **Zajistit stanovení spravedlivých podmínek spolupráce mezi vydavateli a digitálními platformami (licence k přebírání obsahu).**

5) Bránit vzniku „mediálních pouští“

- a) **Obrátit pozornost politiků, expertů a občanů na problém mizející nezávislé regionální žurnalistiky.** V České republice se rozrůstá počet regionů, které nepokrývá žádné nezávislé regionální médium (tzv. mediální pouště). Prostor vyplňují “závislá média”, tzn. radniční zpravodaje obcí a krajů nebo soukromé regionální televize. Tato jsou často využívána k dlouhodobé propagaci místních politiků a neumožňují, aby zaznívala i jejich kritika. Stejně tak soukromé regionální televize tvoří většinu svého obsahu na zakázku pro obce a kraje. Společenská debata je přitom výrazně zaměřená na kvalitu celostátních a veřejnoprávních médií a chybí zde snaha řešit problémy spojené s nedostatkem kvalitní regionální žurnalistiky.
- b) **Ustavit fond podpory nezávislé (regionální) žurnalistiky financovaný z veřejných prostředků.** Regionální média nejsou v tržním prostředí ovlivněném bezbřehým přenosem informací prostřednictvím internetu ekonomicky udržitelná. Jejich pozitivní vliv na fungování společnosti je však, podobně jako u kultury, prokázán. Mezi důsledky vzniku mediálních pouští - oblastí bez nezávislých regionálních médií - může patřit např. nižší volební účast nebo silnější polarizace společnosti. Je proto v zájmu společnosti jejich činnost finančně podpořit.